

'GA MAAR LEZEN' - MAAR HOE DAN?

VISUAL THINKING STRATEGIES OM LEESMOTIVATIE TE STIMULEREN

'Wat vragen we eigenlijk van kleuters die nog niet kunnen lezen als we zeggen: 'Ga maar lezen'?' Die vraag vormde de aanleiding voor het afstudeeronderzoek van Jesper de Bruijn, kleuterleraar op Kindcentrum De Springplank in Heino. In zijn onderzoek richtte hij zich op de leesontwikkeling en leesmotivatie van kleuters en bedacht hij een manier om zijn kleuters enthousiast te maken voor lezen.

In de klas van Jesper is het vrij-leesmoment gekoppeld aan het fruiteten. Kinderen kiezen dan zelfstandig een boek uit de klas- of schoolbibliotheek. In de praktijk verliep dit moment vaak rommelig. Veel kinderen bladerden vluchtig door boeken of praatten over van alles, behalve over het boek zelf. Collega's twijfelden of deze vraag wel passend was bij waar de kleuters zijn in hun (lees)ontwikkeling. Ook Jesper zag dat kinderen de tekst vaak nog niet kunnen lezen, laat staan begrijpen. 'Maar ze kunnen wél kijken.' Zo ontstond het idee voor zijn ontwerp: wat als je kinderen leert om echt goed te kijken naar de prenten in een boek? Zou dat hun verhaalbegrip, nieuwsgierigheid én leesmotivatie kunnen versterken?

VISUAL THINKING STRATEGIES

Jesper besloot zijn blik te verruimen en stuitte op de methode *Visual Thinking Strategies* (VTS), afkomstig uit de kunstwereld (Yenawine, 2021). In musea zoals het Rijksmuseum wordt deze methode gebruikt om (samen met kinderen) naar kunstwerken te kijken aan de hand van drie eenvoudige vragen:

1. Wat zie je?
2. Waaraan zie je dat?
3. Wat zie je nog meer?

Het idee achter deze methode is dat je, door op deze manier te kijken, meer gaat waarnemen.

Deze manier van kijken stimuleert verdieping: kinderen ontdekken dat er meer te zien is in een kunstwerk dan je op het eerste gezicht denkt.

Voor Jesper was de stap van kunstwerken naar prentenboeken snel gemaakt: de illustraties in prentenboeken zijn immers kunstwerken op zich. Hoewel de tekst het verhaal vertelt, bevatten de prenten vaak een nog rijker – of zelfs ander – verhaal. Hij besloot de methode in te zetten in zijn kleutergroep, waarbij hij gebruik maakte van ondersteunende pictogrammen.

BORRE DE BOEKENDUIF

Toch miste er iets. De pictogrammen waren handig, maar spraken niet echt tot de verbeelding van de kleuters. In de klas werkt Jesper met de methode *Kleuterplein*, waarin handpop Raai de Kraai een grote rol speelt (Malmberg, z.d.). Hij besloot beide elementen te combineren en introduceerde de handpop Borre de Boekenduif in zijn klas.

Borre is nieuwsgierig en kan al goed kijken, maar wil het nóg beter leren. Daarvoor heeft hij de hulp van de kinderen nodig. 'Toen ik hem introduceerde, werd hij meteen omarmd. Het was bijzonder om te zien hoe kinderen direct in die rol stapten. Ze zeiden echt: 'Wij gaan jou leren lezen', vertelt Jesper. De kinderen gingen met een boek bij Borre zitten en legden hem uit wat er op de plaatjes te zien was. 'Ik zag echt verschil bij kinderen zodra ze de handpop erbij pakten. Door Borre voelden kinderen zich verantwoordelijk en kregen ze meer zelfvertrouwen.'

Jesper zag hoe de kinderen zelf initiatief namen om met Borre te lezen. Sommige kinderen lazen samen met Borre in een groepje, anderen gingen er alleen bij zitten en vertelden de pop wat ze zagen. 'Hij werd echt een levend personage in de klas.'

De aanpak zorgde ervoor dat kinderen anders naar de prentenboeken gingen kijken. De focus werd verlegd van (alleen) de woorden op de pagina's naar het interpreteren van de prenten. De kinderen kregen een andere ingang tot het verhaal. Ze leerden verbanden leggen, voorspellen wat er zou gebeuren en gebruikten hun fantasie om betekenis te geven aan het verhaal.

Ook de collega's van Jesper zien verschil. Een opvallend moment was toen een kind bij het lezen van een boek met Borre opeens een grot ontdekte die hem nooit eerder was opgevallen. Het boek kreeg een nieuwe dimensie. De focus verschoof naar die ene ontdekking: wat is die grot? Wat leeft daar? 'Die hele plaat kwam tot leven. De verwondering die je ziet als een kind iets ontdekt wat hij nog niet eerder had gezien, is goud waard!' vertelt een enthousiaste collega.

OPBRENGSTEN EN ERVARINGEN

Jesper ziet dat *Visual Thinking Strategies* niet alleen de kinderen uitdaagt, maar ook hemzelf als leraar. 'Visual Thinking Strategies dagen ook jou als leraar uit om echt te *kijken*,' vertelt Jesper. 'Er is geen goed of fout. Al is dat bij een schilderij misschien makkelijker dan bij een prentenboek. Bij een prentenboek kan het verhaal op de volgende bladzijde ineens een heel andere kant op gaan. Je moet dus leren om open te blijven kijken. Dat is soms lastig, want je wordt toch beïnvloed - of misschien wel belemmerd - door de tekst.'

En de kinderen? Hoewel de opbrengsten moeilijk exact te meten zijn, en er verschillende meningen onder de leerlingen bestaan ('Dat kijken heb ik helemaal geen tijd voor, ik moet leren lezen!' aldus een kleuter), merkt Jesper duidelijke verschillen: kinderen kijken gericht, praten inhoudelijk over boeken en tonen meer betrokkenheid. Vooral Borre de Boekenduif blijkt een schot in de roos. 'De toevoeging van Borre maakt het verschil. Kinderen die normaal vooral gezellig kletsen, zijn met Borre ineens gefocust op het boek. Het verandert echt iets.'

Het onderzoek laat voor Jesper vooral zien dat 'lezen' in de kleutergroepen meer is dan het herkennen van letters. Zijn doel was om kinderen enthousiast te maken om te lezen en dat is wat hem betreft gelukt: 'Op deze wijze doe je een groot beroep op de verantwoordelijkheid van kinderen, geef je ze vertrouwen en werk je daarnaast op een mooie manier aan leesplezier en leesmotivatie.'

LITERATUUR

Malmberg (z.d.). *Informatiebrochure Kleuterplein*. Geraadpleegd op 4 juni 2025, van <https://www.malmberg.nl/basisonderwijs/methodes/kleuters-en-peuters/kleuterplein.htm>

Yenawine, P. (2021). *Visual Thinking Strategies. Met kunst het leren op school verdiepen*. SWP.

OVER DE AUTEUR

Shirine Bousaid is onderzoeker bij het associate lectoraat Interprofessioneel samenwerken en docent bij de voltijd pabo en ad-opleiding Pedagogisch Educatief Professional (PEP) op Hogeschool KPZ.

Visual Thinking Strategies worden ook ingezet bij tekstloze prentenboeken. Het goed kijken naar afbeeldingen is in dit type boeken essentieel om het verhaal te kunnen begrijpen. Het lectoraat Taal & Ontwikkeling van Hogeschool KPZ doet onderzoek naar tekstloze prentenboeken en hoe het potentieel van deze boeken volledig benut kan worden. Kijk voor meer informatie op <https://www.kpz.nl/lectoraten/lectoraat-taal-ontwikkeling/tekstloos-maar-kansrijk/>